

עיונים וביאורים ב'דבר מלכות' | פרשת וארא

|| || || || ג' תקופות || || || ||

בענין, המובילות אותנו למסקנה המתבקשת (בס"ב) שההתגלות אל הבנים היא רק בכח ובזכות האבות.

בתחילה (ס"ב) הדברים נאמרים כקביעת עובדה, ובהמשך (ס"ג-ד) מבאר את דבריו:

מבואר שגילוי שם הוי' לבני ישראל היה במתן תורה, אז התחברו העליונים והתחתונים¹. וידוע שחיבור זה התחיל כבר במצוות מילה של אברהם, אז כבר החל הענין של מתן תורה, ואם כן נמצא שאז כבר החל גילוי שם הוי' (ממבואר כל זה באריכות בס"ג).

אלא שעל פי זה נמצא לכאורה שעבודת האבות שווה לעבודת הבנים, וכי מה ההבדל בין חיבור אחד לתרי"ג חיבורים.

ועל זה ממשיך (בס"ד) ומציג את הצד השני של המטבע, המדגיח את מעלתם של הבנים:

חיבור עליונים ותחתונים מגלה את כחו הבלתי גבולי של הקב"ה, שביכולתו להתגלות בכל מקום. אמנם גם מצוות מילה היא חיבור שפרץ את ההגבלה של עליונים ותחתונים, אך כיון שהוא נותר מצומצם בפרט אחד בעולם, לא ניכר כח הבלתי גבול שביכולתו להתגלות בכל מקום, כפי שזה ממתן תורה ואילך.

לסיכום עד כאן נמצא, שהאבות התחילו את חיבור העליונים והתחתונים וגילוי שם הוי', והבנים בעת מתן תורה השלימו אותו.

* * *

1) זוהי מילת המפתח של ס"ג, המדגישה את ההשוואה בין האבות והבנים. עבודת הבנים בחיבור עליונים ותחתונים במתן תורה, החלה כבר בחיבור של מצוות מילה של אברהם. כמבואר בפנים.

2) זוהי מילת המפתח של ס"ד, המדגישה את מעלת הבנים על האבות. חיבור בפרט אחד בלבד (מצוות מילה) נראה כענין גבולי עדיין, תרי"ג מצוות פועלות חיבור בכל הפרטים שבעולם, אז ניכר כח הבלתי גבול. כמבואר בפנים.

התנצלות: בשיחה זו [מתחילתה, ובעיקר בסעיפים ה-ז] נתבארו מושגים עמוקים בתורת החסידות, שקשה לבארם במסגרת מצומצמת זו.

מכל מקום נעשתה השתדלות לבאר ענינים אלו בקצרה על כל פנים, במדה המאפשרת את הבנת שאר חלקי השיחה הבאים בהמשך לכך.

ובדאי בכל מקום ישנם המשפיעים שיוכלו לבאר ענינים אלו, וימי שדעתו קצרה להבין . . יפרש שיחתו לפני הגדולים שבעירו והם יבוננוהו".

תמצית השיחה ומהלכה בקצרה

הפרשה נפתחת בדברי ה' אל משה "וארא אל אברהם . . ושמי הוי' לא נודעתי להם . . לכן אמור לבני ישראל אני הוי'". ומבואר על כך בתורת החסידות ששם הוי' מורה על דרגה נעלית באלקות שמתגלית על ידי העבודה בתורה ומצוות, ודרגה זו התגלתה לראשונה במתן תורה. לכאורה מובן מכך שרק בני ישראל היוצאים ממצרים זכו לגילוי שם הוי', מה שלא זכו לכך האבות, ואם כן גדלה מעלתם של הבנים על האבות.

אך בשיחתנו מוכיח שאין הדברים כפי שהם נראים בהשקפה ראשונה, ומאריך לבאר, לאחר שקלא וטריא ארוכה, שהגילוי האלקי שזכו לו ישראל במתן תורה הוא בכח ובזכות עבודתם של האבות. כדלקמן.

* * *

בתחילת השיחה פותח בצייטוט הפסוקים הנ"ל אודות ההתגלות האלקית לבני ישראל שלא זכו לה האבות, אך מיד (ס"א) מצביע על תמיהות

קודם הנצחון על האומות עדיין יהיה שעבוד על ישראל.

[וראה לשון הרמב"ם בהל' מלכים (פי"ב ה"ב) "בתחלת ימות המשיח קודם מלחמת גוג ומגוג" שתקופת המלחמות, לפני ביטול השעבוד, נקראת 'תחלת ימות המשיח'].

ולכן מהיום שבו עמד מלך המשיח והחל להנהיג את ישראל, "יעמוד מלך מבית דוד", מאותו יום החלו ימות המשיח. יום זה הוא כמובן י"א שבט תשי"א, יום בו קיבל אד"ש מה"מ את עטרת הנשיאות.

ומכל מקום בשעתו בשנת תשי"א לא דובר כך, ורק בשנת תשנ"ב אומר שמשנת תשי"א הם ימות המשיח. ויש לומר הביאור בזה כיון שרק אז היתה ההתגלות דמשיח⁷ ונפסקה ההלכה ש"הרי זה בחזקת שהוא משיח"⁸, אז נתברר למפרע שתחילת הנשיאות בתשי"א היתה ה"יעמוד מלך מבית דוד" ואז החלו ימות המשיח.

[וראה ג"כ שיחת ש"פ חוקת תנש"א (בלתי מוגה) "ועומדים כבר בימות המשיח, אמנם לא באמצעם אלא בתחילתם, כיון שתיכף ומיד זוכים לגאולה האמיתית והשלימה", ועד"ז ש"פ בלק תנש"א (מוגה) "עומדים כבר על סף התחלת ימות המשיח, על סף התחלת הגאולה, ותיכף ומיד המשכחה ושלימותה"].

7) ש"פ וירא תשנ"ב סי"ד.
8) ש"פ שמות תשנ"ב.

בסעיפים הבאים (ה-ו) הדיון מעמיק יותר.

עד כאן דובר על העבודה בפועל בעולם, החיבור בפועל, והובהר על שם מי זה נקרא, האבות או הבנים. וכעת מעמיק לדבר על מה שלפני העבודה, מה שנותן את הכח לעבודה:

מתחיל לכאור שגם לפני מתן תורה הקב"ה נמצא בעולם, אך העולם לא יכל לקבל זאת. מתן תורה פעל שהעולם יבין וירגיש את מציאות ה' במושגים שלו, בשכל האנושי (תחילת ס"ה).

ממשך לבאר (המשך ס"ה) שלבני ישראל יש את החלק השייך לעולם והחלק שממעל לו. השכל והמדות והגוף הגשמי הם חלק מהמערכת הטבעית של העולם, ועצם הנשמה היא מחוץ לכללי הטבע והעולם.

לכן **עצם הנשמה**³ יכל לחוש אלקות ולהביע אמונה ומסירות נפש גם לפני מתן תורה, וזו היתה עבודתם של האבות. אך השכל האנושי והגוף הגשמי לא יכל להתחבר עם אלקות עד לזמן מתן תורה, אז האמונה שלמעלה מהשכל יכלה לחדור בשכל ובמציאות העולם.

ונמצא, שעבודתם של הבנים מתבטאת בהחדרת האמונה של עצם הנשמה בשכל הגשמי ובמציאות העולם, ולולי האבות, לא היה לבנים מה לחבר⁴.

ושוב ממשך ומציג את הצד השני של המטבע (בקטע הראשון בסעיף ו), מעלתה של העבודה בפועל על ידי הבנים. כיון שדוקא על ידי העבודה בפועל וההמשכה למטה נמשך העצם של הקב"ה⁵.

3) זו מילת המפתח של ס"ה, המדיגישה את מעלת האבות על הבנים. האבות הם אלו שעל ידי עבודתם זכו לעצם הנשמה' והורישו אותה לבניהם אחריהם, וזה נותן לבנים את הכח והאפשרות לעשות את עבודתם.
4) ועפ"ז מובן, שהאבות לא רק התחילו בפועל את עבודת הבנים (כפי שהיתה המסקנה בס"ג-ד), אלא שעבודת הבנים כולה היא אך ורק בכחם של האבות (גם אם האבות לא היו עושים כל ענין של עבודה, היינו גם לו יצוייר שאברהם לא היה עושה ברית מילה).

5) וצריך לומר שכונתו כאן בדבריו אודות העצם, לדרגה עמוקה יותר מה'עצם' שמדובר עליו בסעיף הקודם. כיון שבסעיף הקודם מדובר על העצם שלמעלה מגדר עליון ותחתון, ובסעיף זה מדובר על העצם שיכול להמשך אפילו בתחתון.

[אלא שכאשר מדברים על ההמשכה למטה על ידי העבודה בפועל, מיד חוזרים למדובר לפני כן (בסעיפים ג-ז) ולמסקנות שם שהאבות אכן התחילו את העבודה בפועל (במצוות מילה), אך הענין נשלם דוקא על ידי הבנים (כפי שחזר על תמצית הענין בקטע השני בסעיף ו)].

וחזר ומסכם (בקטע השלישי בסעיף ו), שאף שאכן גדלה מעלתם של הבנים שעל ידי עבודתם נמשך העצם, אך כל זה הוא רק בכחם של האבות.

[ומסיים (קטע אחרון בסעיף ו) בהמשלת מעמד מתן תורה לחתונה בה באים ומשתתפים גם ג' האבות, שבזה מודגש ב' הצדדים הנ"ל, שהאבות צריכים לבנים והבנים צריכים לאבות. עבודת הבנים היא בכח האבות, וכח האבות בא בפועל וממשך את העצם על ידי עבודת הבנים דוקא].

ולאחר שנשלם הביאור ביחס בין האבות והבנים, ממשך לבאר (בסעיף ז) שכלל הדברים האמורים לעיל (סעיפים ה-ו), כן הוא היחס בין קודם ימות המשיח ולאחר ימות המשיח, שרק אז יתגלה באמת עצמותו ומהותו יתברך.

ונמצא בידינו ג' **תקופות** בעבודת בני ישראל לגלות אלקותו ית' בעולם. תקופת האבות, תקופת מתן תורה, ותקופת ימות המשיח.

הקשר לזמננו ולדורנו.

יסוד זה של ג' התקופות משתקף בעניינים הקשורים לזמן זה:

פרשת 'בא אל פרעה' רומזת לגילוי שבגאולה האמיתית, וב' הפרשיות שלפניה רומזות לב' התקופות של עבודת האבות ועבודת הבנים (ס"ה).

גם חודש טבת החודש העשירי, מורה על שלימות עבודת בני ישראל בזמן הזה. וחודש שבט מורה על התקופה השלישית של הגאולה האמיתית (ס"ט).

גם חייו של אדמו"ר הרי"צ מלידתו עד הסתלקותו ביו"ד שבט מתחלקים לב' תקופות על דרך תקופות

האבות ותקופת מתן תורה, והמשך הנשיאות שלאחר הסתלקותו - ימות המשיח.

ועד"ז שלושים שנות נשיאותו בעולם הזה מתחלקות ג"כ לג' תקופות (ס"ו).

המעשה הוא העיקר (ס"א).

א. חיזוק ההתקשרות לנשיא הדור גואל אחרון, שענינו העיקרי הוא להביא לימות המשיח.

ב. הידיעה שתיכף ומיד נכנס כ"ק מו"ח אדמו"ר ומביט על כל אחד מהחסידים והמקושרים.

ג. עריכת התוועדויות מיוחדות עד לעשירי בשבט, והכנות להתוועדות של עשירי בשבט עצמו שודאי תהיה עם בעל ההילולא בגאולה השלימה שבאה תיכף ומיד ממש.

מושגים בשיחה

גדרי העולם (ס"ה). מושגי העולם וההגדרות של מציאותו הטבעית. דבר המתקבל בשכל אנושי, הוא דבר המתקבל במציאות העולם וגדריו. דבר שאינו מתקבל בשכל אנושי, אינו מתקבל בגדרי העולם.

הקב"ה נמצא בכל מקום, גם כאן בעולם הזה הגשמי. אך העולם בגדריו שלו, בשכלו האנושי וחוקי הטבע שלו, אינו מכיר בכך. מתן תורה פעל שגם השכל האנושי יוכל להכיר במציאות ה', ומציאות העולם תוכל להכיל אלקות.

כחות הגלויים (ס"ה). עשרת כחות הנפש מחכמה ועד מלכות (השכל והמדות האנושיים) נקראים כחות הגלויים, להבדיל מכח האמונה שבעצם הנשמה שהוא כח נסתר ונעלם.

הכחות הגלויים שייכים למציאות העולם וגדריו, וכח האמונה אינו שייך למציאות העולם.

דעייל ליה קוב"ה אדרין בתר אדרין לגבי תנינא חדא עילאה (ס"ו): = שהכניס אותו הקב"ה חדרים אחר חדרים אל התנין האחד העליון.

חמישית לפרעה (ס"ו): יוסף מצווה את העם במצרים לתת לפרעה חמישית מתוך התבואה הצומחת לאחר שני הרעב. בפנימיות העניינים מבואר בחסידות שסדר ההשתלשלות מתחלק לארבע דרגות (ד' אותיות שם הוי'), והדרגות שלמעלה מהשתלשלות המתייחסות לעצמותו ית' הם בחינת החמישית לפרעה [ראה במושג הבא].

דאתפריעו ואתגליין מיניה כל נהורין (ס"ו): = שנפרעים ומתגלים ממנו כל האורות. במשפט זה רמזו שרשו העליון של פרעה בקדושה, גילוי אלוקות באופן של פריעה, למעלה מכל סדר ומידה.

אחד עשר - אחד שלמעלה מעשר ספירות (ט"ו): עשר הספירות הם סדר ההשתלשלות ששייך לעולמות. המספר אחד עשר מורה על דרגת האלקות שלמעלה מעשר הספירות. על דרגה זו נאמר ב'פתח אליהו' **אנת הוא חד ולא בחושבן** = אתה אחד ולא בחשבון.

חסידות פולין (ס"ו). אדמו"רי פולין לדורותיהם גילו חסידות בדרך של אמרות קצרות ומבלי העמקה יתירה. בשונה מדרך החב"ד לבאר עניני חסידות בהרחבה ולעומק.

עיונים

העצם דישראל

אחד הנושאים המרכזיים בשיחה הוא 'העצם דישראל'. בתחילת השיחה מבואר [סו"ה, סו"ז] שהכוונה היא לכח האמונה שלמעלה מהשכל שהיה אצל האבות, וכח המסירות נפש המתגלה אצל בני ישראל בזמן הגלות. ובסיום השיחה [סו"ה] מבואר שהכוונה היא ל'עצם הנשמה כפי שהיא חד עם עצמותו ית'".

בכמה מקומות בשיחות ומאמרי אד"ש מה"מ מבואר⁶ שחכ המסירות נפש הוא בחינת ה'יחידה' של כל יהודי, שרצונה וחפצה לצאת ממציאותה

6) ראה ש"פ תולדות (ב) תשנ"ב ס"ח, קוני פורים קטן תשנ"ב ס"ו, ובכמה מקומות.